

BİR KIRIM TATAR EFSANESİ: KARADENİZ NEDEN DALGALIDIR?

A CRIMEAN TATAR LEGEND: WHY IS THE BLACK SEA WAVY?

Abonoz KÜÇÜK*

ÖZ: Bir iç deniz olan Karadeniz, Avrupa'nın güneydoğusunda Balkan ve Anadolu yarımadaları ile Doğu Avrupa ovaları ve Kafkasya arasında doğu-batı doğrultusunda uzanır. Tarih boyunca büyük uygarlıklar ve milletler tarafından kuşatılmış olan Karadeniz, bölge tarihi kadar dünya tarihi açısından da büyük bir öneme sahiptir. Stratejik konumu ve ekonomisi ile pek çok uygarlığa ve millete hayat veren Karadeniz, bu özelliği ile çok sayıda söylemelik ve anlatmalık türün konusu olagelmıştır. Söylemelik ve anlatmalık türlerde Karadeniz güzelliği, bereketi, cömertliği ve hamsisinin yanı sıra hırçınlığı ile de öne çıkar. Umudun, yaşamın, bolluk ve bereketin, kimi zaman dönüşü olmayan yolculukların ve inanışların kaynağı olan Karadeniz hırçın ve dalgalıdır. Onun bu hırçınlığı çevresini kuşatmış milletlere de sirayet etmiş gibidir. Karadeniz'in hırçınlığı ve dalgalı oluşu söylemelik ve anlatmalık türlerin başta gelen temalarından birisi olmuştur. Kimi efsaneler, Karadeniz'in bu hırçınlığını ve dalgalı oluşunu izah etmeye çalışmıştır. Elbette Karadeniz'in bu hırçınlığının ve dalgalı oluşunun bir sebebi olmalıydı. Neydi acaba Karadeniz'in bu birdenbire patlayan hırçınlığının sebebi? Kimler ya da nelerdi onu böylesine hırçınlaştıran? Genelde bütün doğayı, özelde ise Karadeniz'i canlı bir varlık olarak gören geleneksel dünya görüşü, bu soruya mutlaka bir cevap vermeliydi. Nitekim bazı anlatıların bu soruya cevap bulmak amacıyla oluşturulduğu görülmektedir. Bu anlatılardan biri de Kırım Tatarlarından derlenen "Ne İçün Kara Deñiz Dalgalı" (Karadeniz Neden Dalgalıdır?) adlı efsanedir. Çalışmada Kırım Tatarlarından tespit edilerek yayımlanan "Ne İçün Kara Deñiz Dalgalı" (Karadeniz Neden Dalgalıdır?) adlı efsane, geleneksel dünya görüşünün algıları, yorumları ve tanımları esasında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Kırım, Demirci, Anlatı, Efsane.

ABSTRACT: The Black Sea which is an inner sea, extends in the southeast of European, between Balkan and Anatolia Peninsula and eastern Europe plains and Caucasia, in the east-west direction. The Black Sea that has been besieged by great civilizations and nations throughout history, has a great importance in terms of world history as well as the history of the region. The Black Sea, which brings life to many civilizations and nations with its strategic location and economy, has been the subject of many narrative species with this feature. In narrative species, The Black Sea stands out for its beauty, abundance, generosity and anchovy as well as its harshness. The Black Sea, which is the source of hope, life, abundance and fertility, sometimes the journeys and beliefs that are not returned, is combative and wavy. His frustration seems to have spread to the nations around it. The harshness and wavy of the Black Sea has been one of the leading themes of narrative species. Some legends have tried to explain this ferocity and being wavy of the Black Sea. Of course, there has to be a cause of this brutality and being wavy of

* Doç. Dr. - Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü / Giresun - abonoz_kucuk@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-7151-416X)

This article was checked by Turnitin.

the Black Sea. What is the cause of the sudden outburst of the Black Sea? Who or what has made it so mad-minded? The traditional world view that seeing generally the whole nature, in particular the Black Sea as a living being, must answer this questions. In fact, it is seen that some narratives have been created to find answers to this question. One of these narrations is the legend named "Why is the Black Sea Wavy?", which is from Crimean Tatars. The legend, "Why the Black Sea is Wavy?" will be tried to be interpreted on the basis of the perceptions, interpretations and definitions of the traditional world view.

Keywords: *The Black Sea, Crimea, Blacksmith, Narration, Legend*

Giriş

Bir iç deniz olan Karadeniz kıyıdaş ülkelerin kültürlerinde önemli izler bırakmıştır. Benzer ya da ayrı soylu toplumların geleneksel dünya görüşlerinde kıyıdaş oldukları bu iç denizin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Çalışmamızda ele alacağımız efsane metni, Türk soylu Kırım Tatarlarının sözlü belleğinden derlenerek Sabriye Kandımova ve Nuzet Umerov tarafından yazıya aktarılmış bir anlatıdır.

Boratav, efsane türünü en sade şekliyle kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı olarak tanımlamaktadır (2014; 112). Efsane türü mit türüyle inanma ve kabul ediş tavrı açısından benzerlikler taşımakta bu nedenle iki tür arasında ayırım yapmanın güçleştiği durumlar ortaya çıkmaktadır. Efsanelerde anlatılanlar da mitler gibi toplum tarafından gerçek kabul edilmektedir. Mitlerin tamamı kabul ediş tavrı açısından kutsal kabul edilirken efsanelerin bir kısmının bu özelliğe haiz olduğu görülmektedir (Bascom, 2003: 475).

Mit¹ ve efsane² türlerinin toplum tarafından gerçek ve kutsal kabul ediliyor oluşu insanoğlunun evreni ve onun unsurlarını anlamlandırma, evrende meydana gelen hususları açıklama noktasında bu iki türe başvurduğunu göstermektedir. Malinowski ve işlevselci ekol temsilcileri oldukça eski bir zamanda geçen hadiseleri anlatan miti sosyal kurumları meşrulaştırma tüzüğü olarak ele almışlardır. Efsaneler ise özellikle eski zamanlarla bir bağ kurulması açısından gelenekleri meşrulaştırmaktadır (Goody, 2017: 65, 68).

Öz itibariyle evrenin esas unsurları olan doğa ile insan ilişkileri açısından evrenin manevi algısı olarak tanımlanabilen geleneksel dünya görüşünün (Lvova vd., 2013: 12) yansımaları toplumların çeşitli inanç ve pratikleriyle birlikte sözlü anlatımlarında da yansımaları bulmuştur. Ele alınan efsane metninde Karadeniz'in neden bu kadar dalgalı bir deniz olduğu

¹ Mit türünün tanımı, özellikleri ve tasnifi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Eliade, 2016; Hooke, 2002)

² Efsane türünün tanımı, özellikleri ve tasnifi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Ergun, 1997; Sakaoglu, 2009)

Kırım Tatarlarının geleneksel dünya görüşüne bağlı manevi algıları açısından ifade edilmektedir. Çalışmada bahsi geçen efsane metni geleneksel dünya görüşünün algıları, yorumları ve tanımları esasında değerlendirilecektir.

“Karadeniz Neden Dalgalıdır?” Başlıklı Efsane Metni Üzerine

Karadeniz’de 1979-2019 yılları arasındaki dalga yüksekliği, fırtına süreleri, sayıları ve yönlerini inceleyen bir bilimsel çalışma dikkate alındığında Karadeniz’in oldukça fırtınalı ve dalgalı bir deniz olduğu gerçeği kuşkusuz bir şekilde gözler önüne serilmektedir (Tahtacı ve Ayat, 2022: 2147-2162).

Bilimsel anlamda da oldukça fırtınalı ve dalgalı bir deniz olduğu tespit edilen Karadeniz’in bu durumunun kıyıdaş toplumların geleneksel dünya görüşünde de bir yansıması olması kaçınılmazdır. İnsanoğlu geleneksel dünya görüşünde Karadeniz’in bu durumunu neye bağlamış, neyle ilişkilendirmiş, nasıl izah etmiştir? İncelemeye esas aldığımız bu metin Karadeniz’e kıyıdaş Kırım Tatarlarının Karadeniz’in fırtınalı ve dalgalı oluşunu geleneksel dünya görüşleri bağlamında nasıl değerlendirdiklerini, onların bu konudaki algılarını gözler önüne seren önemli bir örnektir.

Kırım Tatar sözlü geleneğinden derlenen bu metin, insan ve cinlerin mücadelesi merkezli bir temel üzerine bina edilmiştir. Anlatıda bu mücadele merkezinde Karadeniz’in dalgalı, fırtınalı bir deniz oluşu etiyolojik bir mantıkla izah edilmeye çalışılmıştır. Anlatı masmavi bu denizin neden Karadeniz diye adlandırdığının sorgulamasıyla başlar. Dingin ve masmavi bu deniz, neden zaman zaman gazap kusarak kıyılara ve denizdeki denizcilere zarar verir ve istemeye istemeye sakinleşerek normal haline döner?

Giriş mahiyetindeki bu sorgulama merkezli kısımlardan sonra eski rivayetler ifadesine de vurgu yapılarak Karadeniz’in neden dalgalı bir deniz olduğu izah edilmeye başlanır. Anlatıya göre cinler civardaki en iyi demirciyi para karşılığında kendileri için çalışmaya ikna etmişler ve Demirci Dağı’nın içinde kendi kurdukları demirhaneye götürmüşlerdir. Demircinin yanına bir çırak da istemesi üzerine civar köylerden bir delikanlıyı kaçırmışlardır. Demirci sanatının tüm ustalıklarını bu çırağa öğretmiştir. Demirci yaşlanıp da ateş başında duramaz olunca cinler onu serbest bırakmışlar. Ancak sırtına o kadar fazla altın yüklemişler ki evine giderken yükün ağırlığına dayanamayıp ölmüş. Çırağı usta olmuş ve mesleğe devam etmiş. Onun da yanına bir delikanlıyı kaçırarak çırak diye getirmişler. Demircilerin cinlere hizmeti usta çırak ilişkisi içerisinde yıllar boyu böylece sürmüştür. Yalnız bu demircilerin ne ustası ne de çıraklarından hiçbiri bir daha evlerine dönememişler. Günlerden bir gün yeni kaçırılan ve çırak olarak Demirci Dağı’nda çalışmaya başlayan Rüstem adlı delikanlıyla birlikte bu durum tersine dönmüş.

Rüstem ustasından demircilik sanatının tüm inceliklerini öğrenmekle birlikte cinlerin insanlara hükmetmesinin nedenini de öğrenmiş. Ustasından

öğrendiğine göre demir sandıkta saklanan tılsımlı yay cinlerin insanlara hükmetmelerini sağlıyormuş. Bu yayla atılan ok her şeyi yok ediyor dağdaki kuyunun içindeki su ise yılda bir kere Karadeniz'e sızıyormuş.

Ustası öldükten sonra işin başına geçen Rüstem cinlere bir ok üretmiş ama kısa olmuş. Cinler bunu düzeltmelerini istemişler. Rüstem de ustasının yanında sadece çekiç salladığını, kıvılcımların gözünü kamaştırdığını bu nedenle okun tam ölçüsünü bilmediğini söylemiş. Bunun üzerine cinler demir sandığın içindeki altın yayı ona göstermişler. Rüstem de altın yay ile sandık kilidinin oymalarını hafızasına kazımış. Bir gün cinler avda iken ihtiyatlı bir şekilde sandığın saklandığı yere girmiş, sandığı açıp tılsımlı yayı çıkararak yerine kendi yaptığı sıradan yayı koymuş. Birkaç gün sonra da gece yarısında kuyu içinden su fişkırmaya başlamış. Kütüğün içine girerek kuyu içindeki suyun Karadeniz'e sızdığı yoldan kaçmayı başarmış ve yurduna dönmüş. Demircinin ünü bütün Kırım'a yayılmış. İnsanların akıl danıştığı, sorunlarını çözmek için müracaat ettikleri bir şahsiyet olmuş.

Belli bir süre sonra cinler tekrar ortaya çıkmış. İnsanlardan haraç istemişler. Kırım'da sözü dinlenen bir şahsiyete dönüşen demirci insanlara artık cinlere haraç vermemelerini söylemiş. Bu duruma sinirlenen cinlerden biri yayını çıkararak cesur demirciye ok atmış. Fakat ok demirciye tesir etmemiş. Bu sefer demirci hileyle cinlerden aldığı tılsımlı yayla oku kılıfından çıkarıp yayı gererek ok atmış. Oku o an ateşe dönüşüp sadece cinleri değil, onların durdukları tepeyi de yakıp küle çevirmiş. Kırım demirci ve onun cinlerden hileyle aldığı tılsımlı yay ve ok sayesinde huzurun, bolluğun, güvenin merkezi olmuş.

Demirci yaşlanıp öleceği günün yaklaştığını hissettiğinde tılsımlı yay ve oku oğullarına teslim ettiği takdirde bunu kötülük için kullanacaklarını düşünmüş bu nedenle eski demirhanesine gitmiş ve yeni bir yayla ok yapmış. Gizlice sandıktan tılsımlı silahını çıkarıp yerine yenisini koymuş. Ustasından öğrendiği sözü söyleyerek tılsımlı yay ve oku sihirleyerek Karadeniz'in derinliklerine atmış.

Anlatıya göre cinler demirci tarafından hileyle kendilerinden alınan tılsımlı yay ve oku almak için Karadeniz'in derinliklerine dalarlarmış. Yaya dokunduklarında demircinin sihri çalışmaya başlayarak ortaya çıkan ateş topu cinleri denizin derinliklerinden yukarı fırlatmış. Bu nedenle Karadeniz dalgalanmış. Cinler Demir Dağı'nın tepesine her çıktıklarında tılsımlı yayı hatırlayıp denize dalarlarmış. Onların her dalışında da Karadeniz'de fırtına çıkar deniz dalgalanmış.

Türk mitik düşüncesinde yukarı, aşağı ve orta olmak üzere üçlü bir evren algısı vardır. Yukarı âlem Tanrı Ülgen'in, aşağı âlem Erlik'in, orta âlem ise insan ve diğer canlıların yaşadığı âlem olarak tasavvur edilir. Yukarı âlemle olan ilişkileri nedeniyle şamanların Türk mitik düşüncesinde özel bir yeri vardır. Benzer durum aşağı âlemle olan ilişkileri bağlamında demircilerde de kendisini göstermektedir. Demirciler de şamanlar gibi Türk

mitik düşüncesi içerisinde şekillenen evren tasavvurunda insanlara ayrılan orta âlemin dışına çıkıp sınırları ihlal edebilen niteliğe sahiptirler.

Mircea Eliade, insanoğlunun madenlerin keşfiyle birlikte kendine hak olarak tanınmamış bir alana Toprak Ana'nın karnına doğru bir yolculuğa çıktığına, madencilik ve metalürji işleri içine girdikten sonra bütün varoluş tarzını değiştirdiğine, bu süreçten sonra insanoğlunun mitik tefekküründe peri, cin, elf ve hayalet gibi varlıkların kendisini göstermeye başladığına temas eder (2000: 60-61).

Eliade'nin bahsettiği madenlerin keşfi ve işlenmesi süreci insanoğlunun uygarlaşma süreçleriyle de paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda madenleri işleyen demirci tipi toplumların uygarlaşması süreçlerinde birincil role sahiptir. Demirci tipi bu özelliğine bağlı bir şekilde Erlik'in diyarı aşağı âlemlerle kurduğu ilişki ile Türk mitik tefekkürüne dayalı şekillenen anlatılara cin, peri gibi unsurların girmesini de sağlamıştır.

Kırım Tatarları dışında diğer Türk soylu topluluklarının anlatmalarında da demirci tipi karşımıza çıkmaktadır. Karaçay-Malkar menşeli Nart destanlarına bakıldığında "Demirci Debet" tipi karşımıza çıkmaktadır. Bu destanda "Demirci Debet" aslanlar, kaplanlar, cinler ve hortlaklarla mücadele eden Nartlara savaş aleti yapan bir tiptir. Destandaki tasvirlerle bakıldığında Nartların doğa ve doğaüstü unsurlara üstünlük kurmasında "Demirci Debet" başat role sahiptir (Tavkul, 2000: 25-26).

Karaçay-Malkar Nart destanlarında kendisini "Demirci Debet" üzerinde gösteren bu durum, Kırım Tatar Türklerinden derlenen efsane metninde Demirci Rüstem üzerinde kendisini göstermektedir. Demirci Rüstem'in ortaya çıkışına ve hileyle cinlerin sandık içerisinde sakladıkları tılsımlı yayı hileyle onlardan alıp ellerinden kurtuluşuna kadar tüm demirciler cinlere hizmet etmişlerdir. Metinde bu hadiseye kadar cinlerin insanlar üzerinde tahakküm kurdukları görülmektedir. İnsanoğlunun cinlerin tahakkümünden kurtuluşu Demirci Rüstem'in hileyle tılsımlı yayı cinlerin elinden alması sonucunda gerçekleşmiştir.

İnsanoğlu ve cinlerin mücadelesi merkezli teşekkül eden bu anlatıda Demirci Rüstem yaşlanınca cinlerden hileyle aldığı tılsımlı yayı sihirleyerek Karadeniz'in derinliklerine atmıştır. İnsanoğlu ve cinlerin üstünlük mücadelesi bağlamında cinler bu tarihten sonra insanoğluna her üstünlük kurmayı düşündüklerinde mutlaka tılsımlı yayı ulaşmak gerektiğini düşünmüşler ve Karadeniz'in derinliklerine dalmışlardır. Cinlerin her Karadeniz'e dalışında Demirci Rüstem'in sihri çalışarak cinleri denizin üstüne fırlatmış ve bu nedenle deniz kabarmış fırtına ve dalgalar oluşmuş. Anlatı mantığı içerisinde Karadeniz'in neden bu kadar dalgalı bir deniz olduğu izah edilmiştir.

Sonuç

Demirciler, Türk evren tasavvurunda ve onun yansımalarını bünyesinde barındıran anlatılarda Erlik'in diyarı olarak bilinen aşağı âlemlerle

bağlantı kuran tiplerdir. Madenleri işleyerek insanoğlunun kullanımına sunan demirciler, insanoğlunun uygarlaşma süreçlerinde aktif rol oynamışlardır. Tüm bunların yanında bir insan olarak evrende kendisine ayrılan alanın dışına çıkıp aşağı âlemle bağlantı kurmuşlardır. Bu bağlantı halk anlatılarında demirci tipinin mitik bir hüviyet kazanmasını, anlatılara cin, peri gibi olağanüstü güç ve varlıkların girişini de beraberinde getirmiştir.

Çalışmada incelemeye esas cinlerin insanoğluna kurmuş oldukları üstünlük, bunun nedeni, ortadan kaldırılış hikâyesi konulu metin, insanların cinlere üstünlük kurmasıyla sonlanan mücadele bağlamında cinlerin bu durumu tersine çevirmek için gerçekleştirdikleri bir fiili ve bu fiilin neden olduğu doğa hadisesini Kırım Tatarlarının geleneksel dünya görüşleri açısından izah etmeye çalışmaktadır.

Bilimsel anlamda da oldukça fırtınalı ve dalgalı bir deniz olduğu tespit edilen Karadeniz'in bu niteliği efsane metninde izah edildiği şekliyle Kırım Tatarlarının geleneksel dünya görüşü algılarına ve yorumlarına göre insanların cinlerle mücadelesi merkezli bir temelde ortaya çıkmıştır. Başlangıçta insanlara üstünlük kuran cinler Demirci Rüstem'in tılsımlı yayı hileyle alıp sihirleyerek Karadeniz'in derinliklerine atmasından sonra bu üstünlüklerini kaybetmişlerdir. Cinler tılsımlı yayı Karadeniz'in derinliklerinden alıp eski üstünlüklerine kavuşmak için her hamle yaptıklarında Karadeniz fırtınalı ve dalgalı bir hal almaktadır.

“Karadeniz Neden Dalgalıdır?” başlıklı bu metin, insanların cinlere üstünlük kurmasını, demirci tipinin bundaki rolünü, eski güçlerine kavuşmak amacıyla Karadeniz'in derinliklerine tılsımlı yayı almak için dalan cinlerin Demirci Rüstem'in sihri sayesinde denizin yüzüne fırlatıldığını, bunun da fırtına ve dalgaya neden olduğunu anlatmaktadır. Bu olay örgüsü içerisinde Kırım Tatarlarının geleneksel dünya görüşlerinin algı ve yorumları bağlamında insanların cinlere üstünlük kurmasında demirci tipinin rolü ile birlikte bilimsel anlamda da oldukça fırtınalı ve dalgalı bir deniz olduğu bilinen Karadeniz'in bu doğal niteliği geleneksel dünya görüşünün manevi algı ve yorumları merkezli bir şekilde kökeni ifade eder tarzda sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Bascom, W. R. (2003). Folklorun biçimleri: Nesir anlatılar. (Çev.: R. (Nur Aktaş vd.), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, (ed.: Gülin Öğüt Eker vd.), 468-505, Ankara: Milli Folklor Yayınları.
- Boratav, P. N. (2014). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Eliade, M. (2000). *Demirciler ve simyacılar*. (çev.: Mehmet Emin Özcan), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2016). *Mitlerin özellikleri*. (çev.: Sema Rifat), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ergun, M. (1997). *Türk dünyası efsanelerinde değişme motifi I-II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Goody, J. (2017). *Mit, ritüel ve söz*. (çev.: Damla Sezgi), İstanbul: Küre Yayınları.
- Hooke, S. H. (2002). *Orta Doğu mitolojisi Mezopotomya-Mısır-Filistin-Hitit-Musevi-Hıristiyan mitosları*. (çev.: Alaeddin Şenel), Ankara: İmge Kitabevi.
- Kandıмова, S. - Umerov N. (2012). *Kırım tatar edebiyatı kutüphanesi halk icadı masallar, efsaneler, destanlar*. Lvov: "Svit" Neşriyatı.
- Lvova, E. L. vd. (2013). *Güney Sibiryа Türklerinin geleneksel dünya görüşleri kâinat ve zaman nesnelер dünyası*. (çev.: Metin Ergun), Konya: Kömen Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2009). *Efsane araştırmaları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Tahtacı, K - Ayat, B. (2022). Karadeniz'in fırtınalılığındaki uzun dönemli (1979-2019) değişimler. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 37, 2147-2162.
- Tavkul, U. (2000). Karaçay-Malkar nart destan hahramanlarından 'Demirci Debet'. *Kırım Dergisi*, 8 (33), 25-29.

EK: Efsane Metni

KARADENİZ NEDEN DALGALIDIR?³

Bizim masmavi denizimizi neden Kara diye adlandırdılar? Kara Deniz. Denizciler bunun sebebini çok iyi bilirler. Onlar mavi denizde seyahat ederler, deniz sakin ve dingindir, alçak dalgalar birbirini kovalar; yunus balıkları su içinde oynasınlar, hiçbir şey bir felaketi akla getirmes. Birden denizin mavi yüzü kararmaya başlar, kara gazapla dolar ve kocaman dalgalar korumasız gemilere saldırırlar. Dalgalar kıyıya vurur, taştan yapılan setleri ve evleri yıkar, kayıkları alıp denize götürür.

Ama hepsi bu değil. Denizde fırtınaya yakalanan denizciler, deniz girdabı içinden ateşli hortumun, cin gibi, gürültüyle ıslık çalarak çıktığını ve etrafı aydınlattıktan sonra yavaş yavaş, istemeye istemeye söndüğünü çok kereler görmüşlerdir.

Eskiden kalan rivayetlere göre cinler kaplı derilerini, demirden burun deliklerini, ateşli kancalarını iyi saklayabilmek için Demirci Dağı'nın içinde bir demirhane kurmuşlar ve orada çalışması için civardaki en iyi demirciyi çok para ödeyeceklerini söyleyerek çalışmaya ikna etmişler.

Demirci, dağ içindeki demirhanede bugün de çalışmaktadır. Eğer tan vakti dağın gövdesinden çıkan pileki taş kulağınızı dayayıp dinlerseniz derinlerden gelen gürültülü sesleri işitirsiniz: Dan! Dan! Dan!

Demirci çalışmaya başlamadan önce yardım etmesi için genç birisini getirmelerini istemiş. Cinler yakın bir köyden bir delikanlıyı kaçırarak demirciye getirmişler. Demirci, delikanlıya sanatının sırlarını öğretmiş. İhtiyarlayıp da ateş başında duramaz hale gelince cinler evine dönmesine

³ (Kandıмова ve Umerov, 2012: 270-274).

izin vermişler. Cinler yaşlı demircinin omuzlarına çokça altın yüklediklerinden, altınların ağırlığına dayanamayıp ölmüş.

Cinler, yaşlı demircinin yerini alan demirciye yeni bir yardımcı bulup getirmişler. O da birkaç yıl sonra iyi bir ustaya dönüşmüş. Aradan yıllar geçmiş, kaçırılan delikanlıların hiçbiri de akrabalarına geri dönmemişler.

Günlerin birinde dağ içindeki demirhaneye çok yetenekli, öğrenmeye hevesli Rüstem adında bir delikanlı düşmüş. O, demircilik sanatının inceliklerini öğrenmek için çok çalışmış ve ustasına neden cinlerin insanlara hükmettiklerini, dağın içinden tepeye nasıl çıktıklarını, neden onların kuyularından yılda bir kere suların çekildiğini, dünya üzerinden cinleri yenebilecek bir insanın olup olmadığını sormuş.

Yaşlı usta, ölmeden önce چراغının kulağına cinler duymasın diye fısıldayarak merak ettiği soruların cevaplarını vermiş. Demir sandık içinden saklanan tılsımlı yay cinlerin insanlara hükmetmelerini sağlıyormuş. Bu yayla atılan ok önüne çıkan her şeyi yakarmış. Kuyudaki su ise yılda bir kez Kara Deniz'e sızarmış...

Yaşlı usta öldükten sonra cinler, demirciye gümüş külçesini getirip yeni bir ok yapmalarını emretmişler. Demirci oku yapmış, fakat ok kısa ve kalın olmuş. Cin oku alıp gitmiş, çok geçmeden geri dönüp demirciye okun ince ve uzun olmasını gerektiğini söyleyerek bağırması.

Demirci, cini dinledikten sonra şöyle demiş:

-Ey cin hazretleri! Bu benim ilk yaptığım okumdur. İhtiyar demirci okları yaparken ben sadece çekici salladım, gözlerimi kıvılcımlar kamaştırdığı için okun uzunluğu ve inceliği aklımda kalmadı.

Cin, demirciyi kocaman demir sandığın saklı olduğu odaya götürmüş, sandığın kilidini açıp içindeki yayı çıkarmış ve okun nasıl olması gerektiğini göstermiş.

Demirci her şeyi aklında tutmuş: Tılsımlı yayın görünüşü de sandık anahtarının oymaları da. Cinlerin ava çıktıkları günlerde demirci kendisinin gizli işini yapmaya başlamış. Önce anahtarı, daha sonra da okla yayı yapmış. Kızdırdığı demiri dövdüğü kütüğün dibini de yakmış ve cine yeni kütük için kalınca bir ağaç getir diye yalvarmış.

Günlerin birinde cinler uçup gittikten sonra demirci gizli yerinden anahtarını, demirden yaptığı ağır yayla okunu çıkarıp ihtiyatlı bir şekilde sandığın saklandığı yere girmiş, sandığı açıp tılsımlı yayı çıkararak yerine kendi yaptığı sıradan yayı koymuş. Birkaç gün sonra da gece yarısında kuyu içinden su fışkırmaya başlayınca demirci yeni kütük içine girerek üstünü kapakla örtmüş ve kuyunun içine yuvarlanmış.

Demirci korkmaya bile fırsat bulamadan kütük çok hızlı bir şekilde denizin yüzüne çıkıp dalgaların üstünde sallanmaya başlamış. Denizci kıyıya çıkınca silahını deriden diktığı önlüğüne sarmış ve köyüne doğru yola koyulmuş.

Aradan çok geçmeden demircinin ustalığı bütün Kırım'a yayılmış. İnsanlar onun altın kesen elleri ve aklını konuşur olmuşlar. Herhangi bir şey olduğunda insanlar ondan akıl sormaya gelir, anlaşmazlıklarını çözmek için müracaat eder olmuşlar.

Günlerin birinde cinler yine ortaya çıkmışlar ve civardaki köylerin sakinlerinden çok fazla haraç istemişler, insanlar bir çaresini bulamayıp demirciye danışarak ondan akıl istemişler. Demirci, cinlerin karşısına çıkmış ve herkes işitsin diyerek bundan sonra insanların cinlere haraç vermeyeceklerini, ortadan kaybolmalarını emretmiş.

Cinler, demircinin söylediklerine öfkelenmişler, aralarından biri yayını çıkararak cesur demirciye ok atmış. Fakat ok insanların başının üstünden uçup gitmiş ve yere saplanmış. Ondan sonra demircinin sırası gelmiş. Tılsımlı yayla oku kılıfından çıkarıp yayı gererek ok atmış. Oku o an ateşe dönüşüp sadece cinleri değil, onların durdukları tepeyi de yakıp küle çevirmiş.

Kendilerini, evlerini, ailelerini, hayvan sürülerini, ekinlerini kurtaran demirciye minnettarlıklarını bildiren insanlar, ona başları, hanları olması için yalvarmışlar. En güzeli en akıllı, en hamarat kızı ona vererek kırı gün kırk gece düğün yapmışlar.

Aradan zaman geçmiş, insanlar sakin hayata alışmışlar, güzel evler yapmaya başlamışlar, bağlar-bahçeler kurmuşlar, buğday yetiştirmişler, hayvan sürülerini çoğaltmışlar, mallarını kervanlarla komşu memleketlere göndermişler. Komşu memleketlerin hükümdarları, bu memleketin güzelliği ve zenginliği hakkında çok şey duyup onu basıp almaya çalışmışlarsa da her defasında demircinin ateşli okları baskıncıları yakıp küle çevirmiş.

Demirci yaşlanmış, öleceği günün yaklaştığını hissedip tılsımlı yayı oğullarından hangisine emanet edeceğini ya da bırakacağını düşünmüş. Ölümünden sonra açgözlü, işe yaramaz oğlunun komşularına savaş açacağından, topraklarıyla zenginliklerini gasp edeceğinden, insanları köle yapacağından endişe etmiş.

Demirci çokça düşündükten sonra bir karara varmış: Eski demirhanesine gitmiş ve yeni bir yayla ok yapmış. Gece yarısında sandıktan tılsımlı silahını çıkarıp yerine yenisini koymuş. Ardından kayığa binip Kara Deniz'in ortasına gelmiş. Yayı suya atmadan önce de ustasının ölmeden önce öğrettiği sihirli sözleri söylemiş.

İşte ondan bu yana cinler denizin soğuk ve karanlık derinliklerine dalarlar, fakat yaya dokunduklarında demircinin sihri çalışmaya başlar ve ateş topu, yayın içinde olan güç cinleri denizin derinliklerinden yukarıya fırlatarak ateşe çevirir.

Ateş topu denizin derinliklerinden yukarıya fırlayıp çıkıp denizin dinginliğini bozar ve devasa dalgalar uzun süre sakinleşemezler. Bir süre sonra Kara Deniz yeniden sakinleşir ve suları mavi renge bürünür. Fakat

cinler sakinleşemezler. Her Demirci Dağı'nın tepesinde ortaya çıktıklarında tılsımlı yayı hatırlayıp denize dalarlar, yay üzerinde demircinin sihirli sözlerinin hüküm sürdüğünü bilmezler.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*